

ТИПИ СЕМАНТИЗАЦІЇ КВАНТИТАТИВНИХ ПОЛІЛЕКСЕМНИХ ОДИНИЦЬ У ФРАЗЕОЛОГІЧНОМУ ПРОСТОРИ

Романенко К., студ. ПР-51

Кількість, будучи невід'ємною властивістю дійсності, відображається й у мові. Кількість, як і якість, є одним з найбільш загальних властивостей буття, що знаходить своє відображення у розумових категоріях. Логічна категорія кількості – це результат відображення кількісної визначеності буття, що, з однієї сторони, постає як дискретна кількість, а з іншої, – недискретна, безперервна кількість.

Семантичний континуум мовного поля кількості репрезентується фоновими семами числа і міри. Основним засобом вираження дискретної кількості на лексичному рівні визнається числівник, домінантне слово лічильної системи.

Фразеологічним одиницям з компонентами числівниками та іншими квантитативними одиницями притаманні специфічні структурні параметри, семантичне навантаження та особливий статус вторинних конструювань, які посідають значне місце у макросистемі.

Квантитативні значення є інгерентними для багатьох частин мови, найбільш показовими вони є для числівників. Центральними метакатегоріями функціонально семантичного поля кількості є число та міра, які відповідно корелюють з дискретними та недискретними ознаками денотатів. Числові номінації (основна група – числівники) позначають дискретну кількість, слова міри і ваги – недискретну. Обидві групи є центрами функціонально семантичного поля кількості, інтегральними семами якого є число та міра.

Фразеологічні сполучення, структурним елементом яких є числівник, характеризуються притаманною для них відтворюваністю, відносною стабільністю структурних елементів, урегульованих семантичною цілісністю.

Залучення одного і того самого числівника у різні фразеологічні оточення сприяє семантизації різних значень (смишлів). Переосмислення числівника у фразеологічних сполученнях впливає на їх семантичну модифікацію, сприяє втраті кількісного значення, переміщенню фразеологічних сполучень до поля якісної оцінки.

Фразеологічні сполучення з десемантизованими числівниками функціонують у мові для позначення особливих ознак предметів, явищ, при цьому числове значення числівників є ключем до мотивації цілої

одиниці. При повній десемантизації числівники фразеологічних сполучень переходять до розряду кількісно-оціночних одиниць. Позбавлення числівниками у фразеологічних сполученнях числового змісту призводить до десемантизації, втрати сем точної кількості, залучення їх до поля невизначеної кількості, до вираження понять “багато”, “мало”. Числівники контекстуально детерміновані, в залежності від конситуативного оточення вони семантизують квантитативні навантаження.

Поряд зі значенням великої або малої кількості фразеологічні сполучення виражають значення тотальності і партитативності. При передачі значення “багато” у фразеологічних сполученнях використовується числівник високого порядку

Фразеологічні одиниці цього типу руйнують реальну достовірність фактів, порушують кількісну уяву і виступають емоційним засобом номінацій перебільшення. Значення невеликої (паукальної) кількості виражають фразеологізми, що містять у своєму складі числівники з незначною різницею. Фразеологічні сполучення, що реалізують кількісні ознаки, співвідносяться з поняттям точної і невизначеної кількості.

В останньому випадку фразеологічні сполучення виражає значення більшої, або малої (паукальної) кількості, тотальності, партитивності, контрасту, ступені імовірності події, явища тощо. Фразеологічні сполучення із “спустошеним” кількісним значенням використовуються у мові для вираження оціночних ознак і створення стилістичних ефектів.

Фразеологічні сполучення з притаманною їм стабільністю елементів і семантичною цільністю відносяться до стійких одиниць спеціального денотативно-конотативного значення. Фразеологічні сполучення із нумеральним компонентом підлягають процесу лексикалізації. У похідних одиницях поступово “затінюється” значення вихідних об’єднань.

Фразеологічні сполучення набувають неквантитативного значення, стають одиницями синкретичного квалітативно-субстантивного плану.

Загальний смисл фразеологічних сполучень обумовлюється сукупністю складових значень. Процес лексикалізації нумеральних компонентів тісно пов’язаний із десемантизацією компонентів, зокрема числівника.

Наук. кер. - Швачко С.О., *д.філол.н., проф.*